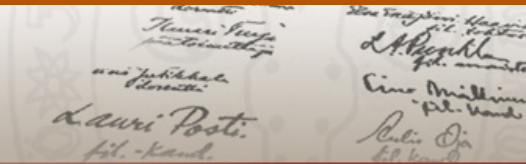

TALONPOIKAUSKULTTUURISÄÄTIÖ

Etusivu**Tapahtumat****Perinteisen rakentamistavan
kunniakilpi****Kulttuuripalkinto****Hallinto****Toiminta ja tarkoitus**

- Toimintasuunnitelma
- Julkaisuluettelo

Yhteydenotto**Yhteystiedot****Keskustelua talonpoikais-
kulttuurista****Linkkejä**

Talonpoikauskulttuurisäätiön perustajajäsenet - merkkinaisten ja -miesten verkosto

Helmikuun kuudentena päivänä vuonna 1938 Hotelli Helsingin juhla-kerroksessa pidettiin kokous, jossa päätettiin Talonpoikauskulttuurisäätiön perustamisesta. Perustajajäsenistä valtaosa oli nuoria, keskipolven tutkijoita, joista sittemmin tuli tieteenalajensa johtavia hahmoja. Yhdentoista perustajajäsenten joukosta viisi eteni vuosien kuluessa akateemikoksi ja yksi ylsi nobelistiksi sekä usea jäsen ministeriksi.

Perustavassa kokouksessa oli läsnä yhdeksän miestä ja kaksi naista: maisteri Esko Aaltonen, tohtori Elsa Enäjärvi-Haavio, tohtori Martti Haavio, tohtori Lauri Hakulinen, tohtori Toivo Itkonen, maisteri Eino Mäkinen, maisteri Aulis Oja, maisteri Ahti Rytkönen, maisteri Lauri Posti, maisteri Tyyni Vahter ja tohtori Kustaa Viikuna.

Yhdentoista hengen joukosta viidestä tuli myöhemmän uransa aikana professori. Heitä olivat sosiologian professori Esko Aaltonen, suomalaisen ja vertailevan kansanrunoudentutkimuksen professori Martti Haavio, suomen kielen professori Lauri Hakulinen, itämerensuomalaisten kielten professori Lauri Posti ja suomalais-ugrilaisen kansatieteen professori Kustaa Viikuna. Martti Haavio, Kustaa Viikuna ja Lauri Posti pääsivät vielä akateemisen hierarkian ehdottomalle huipulle, akateemikoiksi.

Joukon naisetkin olivat omien alojensa huipulla aikana, jolloin naisten eteneminen akateemisella uralla oli lähes tulkoon mahdotonta. Elsa Enäjärvi-Haaviosta tuli kansanrunoustieteen dosentti. Tyyni Vahter teki uran Muinaistieteellisen toimikunnan palveluksessa, siis Kansallismuseossa. Tyyni Vahter oli pitkään kansatieteen "ainoa nainen" museomaailman johtopaikoilla.

Myös T.I. Itkonen loi uransa Kansallismuseossa. Sittemmin tohtoriksi väitellyt Aulis Oja puolestaan teki uransa Valtionarkistossa. Eino Mäkinen ja Ahti Rytkönen olivat kansanelämän visuaalisia kuvaajia, joiden ansiot olivat enemmän taiteellisia kuin tieteellisiä. Ahti Rytköselle myönnettiin professorin arvonimi.

1930-luvun lopun Suomi oli pieni maa - ainakin sivistyneistöltään. Syyksi Talonpoikauskulttuurisäätiön perustamiseen on esitetty maaseudun nopeaa muuttumista ja siitä syntyneitä huolta. Näin varmaan olikin. Mielenkiintoista on kuitenkin pohtia myös sitä, miksi juuri nämä henkilöt kokoontuivat perustavaan kokoukseen. Keitä he oikeastaan olivat?

Seuraavassa esittelen perustajajäsenten pienoiselämäkerrat niin kuin ne esitetään 1960-luvulla julkaistussa Suomen sana -teossarjassa (WSOY). Yksi sarjan toimittajista oli perustajajäsen Martti Haavio. Talonpoikauskulttuurisäätiön osalta tiedot perustuvat Antti Ranta-Knuuttilan viisikymmentävuotishistoriaan (Kotiseutu 2/1988).

Forssassa vuonna 1893 koneenlaittajan poikana syntynyt Esko Aaltonen oli Talonpoikauskulttuurisäätiön ensimmäinen puheenjohtaja. Toimi oli myös pitkäaikainen, yli kaksikymmentä vuotta vuodesta 1938 vuoteen 1964 saakka. Talonpoikauskulttuurisäätiö olikin Ranta-Knuuttilan mukaan pitkälti puheenjohtajansa luomus: "Hän määritteli säätiön tavoitteet ja toimintamuodot tavalla, jossa hänen elävä kiinnostuksensa ja perehtyneisyytensä perinteeseen yhtyi sosiologin avaraan yhteiskunnalliseen näkemykseen ja hänen monipuoliseen toimintaansa suomalaiskansallisen kulttuurin edistämiseksi".

Filosofian kandidaatiksi Esko Aaltonen oli valmistunut 1917. Filosofian tohtoriksi väittelemisen tapahtui vasta säätiön perustamisen jälkeen vuonna 1944. Väitöskirjan aihe Länsi-Suomen yhteismyllyt oli hyvinkin lähellä Talonpoikauskulttuurisäätiön puheenjohtajan toimintakenttää. Ennen säätiön perustamista (1932-1933) julkaistu kaksiosainen teos "Vanhan Forssan elämää" puolestaan on työväentutkimuksen pioneerityö Suomessa. Talonpoikauskulttuurisäätiön perustamisen aikoihin Esko Aaltonen toimi Gummerus Oy:n toimitusjohtajana. Vuonna 1951, jolloin Aaltonen edelleen toimi Talonpoikauskulttuurisäätiön puheenjohtajana, hänet nimitettiin

Elsa Enäjärvi-Haavio kuoli samana vuonna kun Aaltonen nimitettiin professoriksi. Kuollessaan Elsa Enäjärvi-Haavio oli vasta 50-vuotias. Elsa Enäjärvi-Haavio oli syntynyt vuonna 1901 talonomistajan tyttärenä. Talonpoikauskulttuurisäätiön perustavan kokouksen aikoihin Enäjärvi-Haavio oli ollut filosofian tohtorina jo kuusi vuotta, vuodesta 1932 lähtien. Kansanrunoustieteen dosentuurin hän sai vuonna 1947. Vaikka Elsa Enäjärvi-Haavio oli säätiön perustajajäseniä, hän ei koskaan ollut säätiön hallituksessa. Kestikin kolme vuosikymmentä ennen kuin ensimmäinen nainen valittiin Talonpoikauskulttuurisäätiön hallitukseen.

Sekä tutkijana että runoilijana tunnettu Martti Haavio oli syntynyt Temmeksessä vuonna 1890 papin poikana. Myös Martti Haavio oli filosofian tohtori jo Talonpoikauskulttuurisäätiön perustamisen aikoihin. Hän puolsi ketjusatuja koskevaa kansanrunoudentutkimuksen väitöskirjaansa vuonna 1929. Hän sai dosentuurin vuonna 1932. Vuonna 1949 hänet nimitettiin suomalaisen ja vertaileva kansanrunoudentutkimuksen professoriksi Helsingin yliopistoon. Tällöin hän toimi edelleen aktiivisesti Talonpoikauskulttuurisäätiössä. Hän oli hallituksen jäsen vuosina 1938-1955.

Lauri Hakulinen oli syntynyt Turussa poliisikonstaapelin poikana vuonna 1899. Hän oli väitellyt tohtoriksi vuonna 1934 suomen kielestä. Dosentuurin Hakulinen sai vuonna 1946. Vuonna 1953 hänet nimitettiin suomenkielen professoriksi Helsingin yliopistoon. Myös Lauri Hakulinen oli Talonpoikauskulttuurisäätiön hallituksen pitkäaikainen jäsen, vaikka häntä ei ensimmäiseen hallitukseen nimitettykään. Hakulinen oli hallituksen jäsen vuosina 1939-1955.

T.I. Itkonen oli syntynyt Pulkkilassa vuonna 1891 teologian tohtorin poikana. Tohtoriksi hän oli väitellyt jo vuonna 1916 vain 25-vuotiaana. Talonpoikauskulttuurisäätiön perustamisen aikoihin Itkonen toimi Muinaistieteellisen toimikunnan osastonjohtajana. Myöskään T.I Itkonen ei koskaan kuulunut Talonpoikauskulttuurisäätiön hallitukseen.

Aulis Oja oli syntynyt Turussa vuonna 1910 kirkkoherran poikana. Filosofian kandidaatiksi hän oli valmistunut vuonna 1931. Talonpoikauskulttuurisäätiön perustamisen aikoihin Oja toimi Valtionarkiston ylimääräisenä virkamiehenä. Talonpoikauskulttuurisäätiössä Oja toimi aktiivisesti sen toiminnan ensimmäisen kolmen vuosikymmenen ajan. Hän näet oli säätiön hallituksen jäsen vuosina 1938-1971. Tänä aikaa Oja muun ohella väitteli filosofian tohtoriksi vuonna 1955. Vuosina 1952-1962 Oja toimi Valtionarkiston arkistonhoitajana.

Ahti Rytönen oli syntynyt Ilmajoella vuonna 1899 filosofian maisterin poikana. Hän oli suorittanut kansakoulunopettajan tutkinnon vuonna 1920 ja filosofian kandidaatin tutkinnon vuonna 1924. Talonpoikauskulttuurisäätiön perustamisen aikoihin hän toimi Jyväskylän Kasvatusopillisen korkeakoulun suomen lehtorina. Rytönen ei koskaan kuulunut Talonpoikauskulttuurisäätiön hallitukseen.

Kustaa Vilksen syntyi Nivalassa maanviljelijän poikana vuonna 1902. Hän oli väitellyt tohtoriksi suomalais-ugrilaisessa kansatieteessä vuonna 1935 aiheenaan Varsinais-Suomen kansanomaisen talous. Kansatieteen dosentuurin hän sai jo seuravana vuonna 1936. Esko Aaltosen ohella Vilksen oli säätiön voimahahmo. Hän toimi säätiön varapuheenjohtajana vielä pitempään kuin Aaltonen puheenjohtajana, yhteensä 31 vuotta vuosina 1938-1969. Tänä aikana hänet muun muassa nimitettiin suomalais-ugrilaisen kansatieteen professoriksi Helsingin yliopistoon (1950) ja Suomen Akatemian jäseneksi (1959). Vuosina 1939-1944 hän oli sotasensuuriviraston ja valtion tiedotuslaitoksen päällikkö. Vuonna 1958 hän oli opetusministeri.

Talonpoikauskulttuurisäätiön perustajajäsenet olivat aktiivisia kirjoittajia. Yhdestätoista jäsenestä vain kolmea ei mainita Suomen sana -teossarjassa. Heistä vuonna 1908 maanviljelijän poikana Turun läänin Koskella syntynyt Lauri Posti kuului ensimmäiseen Talonpoikauskulttuurisäätiön hallitukseen kaksikymmentä vuotta, vuodet 1938-1958. Säätiön säädekirjan Posti allekirjoitti filosofian kandidaattina. Sittemmin hän eteni akateemisella urallaan Helsingin yliopiston itämerensuomalaisten kielten professoriksi ja akateemikoksi. Sen sijaan myöskin filosofian kandidaattina mutta paremmin valokuvaajana tunnettu säädekirjan allekirjoittanut Eino Mäkinen ja intendenttinä säädekirjan allekirjoittanut Tyyni Vahter eivät koskaan toimineet säätiön hallituksessa. Jäsenistön ensimmäisessä Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran juhlasalissa pidetyssä kokouksessa 8.1.1939 he kuitenkin olivat läsnä - Tyyni Vahter ainoana naisena.

Jo perustavassa kokouksessa päätettiin, että perustajäsenten joukkoon otetaan myös kokouksen ulkopuolisia henkilöitä. Perustavan kokouksen pöytäkirjassa pykälässä kuusi sanotaan, että säätiön perustajien joukkoon päätetään ottaa sellaisiakin henkilöitä, jotka eivät suorita

perustajajäsenmaksua. Niinpä kuudes helmikuuta 1938 päivätyssä säädekirjassa on edellä mainittujen yhdentoista nimen lisäksi yhdeksän nimeä lisää.

Kokouksessa läsnä olleiden lisäksi nimikirjoitusta oli pyydetty aikansa vaikuttajilta. He olivat kirjoittaneet nimensä seuraavin tittelein: Väinö Voionmaa, kirjailija, fil. tri F.E Sillanpää, fil. maisteri Hannes Teppo, päätoimittaja Ilmari Turja, dosentti Eino Jutikkala, fil. tri Sakari Pälси, fil. tohtori Aarne Äyräpää, professori Martti Rapola, fil. maisteri L.A. Puntila. Heistä ensimmäiseen hallitukseen valittiin Sakari Pälси, Martti Rapola ja Väinö Voionmaa. Professori Sakari Pälси oli hallituksessa vuosina 1938-1955, akateemikko Martti Rapola vuosina 1938-1946 ja professori Väinö Voionmaa vuosina 1938-1940.

Aktiivisin jäsen lienee kuitenkin vuonna 1907 syntynyt akateemikko Eino Jutikkala, joka oli Talonpoikauskulttuurisäätiön hallituksen jäsen vuosina 1939-1972. Vuonna 2005 Eino Jutikkalalle myönnettiin Talonpoikauskulttuurisäätiön ensimmäinen Kulttuuripalkinto.

Pyydettyjen lisänimien myötä Talonpoikauskulttuurisäätiön perustajajäsenten listaan voi siis kirjata kaksi akateemikkoa lisää - siis yhteensä viisi akateemikkoa kahdestakymmenestä - ja yhden nobelistin sekä useita ministereitä.

Miksi juuri edellä mainitut yhdeksän jäsentä haluttiin perustavien jäsenten joukkoon, on mielenkiintoinen kysymys. Talonpoikaisjärjellä voi päätellä, että nuori tutkijoiden joukko halusi mahdollisen paljon tartuntapintaa suomalaiseen yhteiskuntaan onnistuakseen. Tartuntapintaa tarvittiin yliopistoon, mediaan ja politiikkaan - ja sitä myös saatiin.

Ilmari Turja oli paitsi varatuomari myös merkittävä lehtimies. Vuosina 1936-1951 hän toimi Suomen Kuvalehden päätoimittajana. L.A Puntila toimi aktiivisesti Suomalaisuuden liitossa. Vuosina 1933-1934 hän oli ollut Suomalaisuuden liiton pääsihteeri ja vuosina 1939-1947 sen varapuheenjohtaja. Toiminta Suomen Kulttuurirahaston yliasiamiehenä vuosina 1937-1954 osaltaan teki hänestä merkittävän kulttuurivaikuttajan. Frans Emil Sillanpäällä oli eräänlainen kansalliskirjailijan asema, vaikka seuraavana vuonna tuleva Nobelin kirjallisuuspalkinto ei vielä ollutkaan tiedossa. Väinö Voionmaa oli paitsi historian professori myös aktiivipoliitikko ja kulkulaitosministeri Talonpoikauskulttuurisäätiötä perustettaessa.

Kutsumalla Väinö Voionmaa ja Martti Rapola perustajajäsenistöön, saatiin samalla kaksi keskeisten alojen, historian ja suomen kielen, professoria mukaan toimintaan. Aarne Äyräpään mukaan tuloa saattaa selittää sama syy: Äyräpää nimitettiin esihistoriallisen arkeologian ylimääräiseksi professoriksi vuonna 1938, mikä lienee ollut Talonpoikauskulttuurisäätiötä perustettaessa jo tiedossa. Äyräpää oli myös linkki museomaailmaan; hän toimi vuosina 1933-1940 Museoliiton puheenjohtajana.

Itsekin Talonpoikauskulttuurisäätiön hallituksessa vuosina 1965-1977 istunut opetusneuvos Antti Ranta-Knuutila ajoittaa historiassaan Talonpoikauskulttuurisäätiön perustamisen minuutin tarkkuudella: "Oy Kansatieteellisen Filmin työn tuloksia oli karttunut niin runsaasti, että niitä haluttiin saada julkisuuteen myös teoksina laajempien piirien käyttöön. Tästä asiasta keskustelivat Esko Aaltonen ja Martti Haavio kerran matkallaan filmiyhtiön kokoukseen. He totesivat, että varsinainen julkaisutoiminta ei oikeastaan sopinut yhtiön ohjelmaan ja silloin huudahti Martti Haavio: Perustetaan uusi säätiö! Nämä olivat Talonpoikauskulttuurisäätiön syntysanat ja ne lausuttiin 22.9.1937 muutamaa minuuttia vaille klo 18 raitiovaunussa, joka oli juuri kulkenut Siltasaaren Elannon ohi."

Antti Ranta-Knuutilan mukaan Talonpoikauskulttuurisäätiön perustajien "kiinteä toveripiiri" oli alkanut hahmottua jo opiskeluaikana. Heitä yhdisti toiminta vuosina 1933-1934 ilmestyneen Suomen Kulttuurihistorian toimituskunnassa ja alkuosien kirjoittajina. Vuonna 1936 sen jäsenet olivat perustaneet edellä mainitun Oy Kansatieteellisen Filmin. Esko Aaltonen oli osakeyhtiön toimitusjohtaja. Talonpoikauskulttuurisäätiön peruspääomastakin puolet tuli Oy Kansatieteelliseltä filmiltä toisen puolikkaan tullessa perustajajäseniltä.

Pöytäkirja Talonpoikauskulttuurisäätiön ensimmäisestä kokouksesta jäsenistölleen 8.1.1939 kertoo sekin jotakin siitä verkostosta, johon Talonpoikauskulttuurisäätiö liittyi sekä myöskin siitä, ketkä olivat säätiön aktiivijäseniä. Kokouksessa olivat läsnä Eino Mäkinen, Aulis Oja, Eino Jutikkala, Tyyni Vahter, Gabriel Engberg, Kustaa Vilksa, Esko Aaltonen, Lauri Posti, Sakari Pälси, Aarne Äyräpää, Martti Haavio, Ilmari Turja, Urho Kittilä, Yrjö Laine-Juva, Lauri Hakulinen, Urho Kekkonen ja W.K. Kuuliala.

Pitkään Talonpoikauskulttuurisäätiössä toimineiden puheissa vilahtaa

usein käsite Kesäyliopisto. Mikä merkitys Kesäyliopisto-verkostolla on ollut Talonpoikaiskulttuurisäätiön perustamisvaiheessa, on dokumentoimatta. Nimilistoja vertaamalla voi päätellä, että verkoston merkitys ei ole ollut vähäinen. Talonpoikaiskulttuurisäätiön aktiivijäsenistön kuudes akateemikko, vuosina 1967-1977 hallituksessa istunut akateemikko Matti Kuusi listasi muistelmissaan Kesäyliopistoon kuuluneet jäsenet. Heidän joukossaan on lukuisia Talonpoikaiskulttuurisäätiön aktiivijäseniä: Esko Aaltonen, Veikko Anttila (Talonpoikaiskulttuurisäätiön sihteeri 1954-1965 ja hallituksen jäsen 1956-1964, 1966-1968, 1978-1981), Martti Haavio, Lauri Hakulinen, Esko Koivusalo (hallituksen varajäsen), Matti Kuusi, Eino Mäkinen, Mikko Pohtola (puheenjohtaja 1985-1992), Lauri Posti, L.A. Puntila, Sakari Pälä, Hannes Teppo, Tuomo Tuomi (hallituksessa 1968-1977), Ilmari Turja ja Toivo Vuorela (hallituksessa 1947-1950, 1956-1973 ja sihteerinä jo ennen sitä). Ensimmäisessä jäsenkokouksessa mukana ollut Urho Kekkosenkin kuului myös Kesäyliopistoon. Säätiön jäsenistössä on todennäköisesti myös muita, jotka kuuluivat molempiin verkostoihin.

Talonpoikaiskulttuurisäätiön perustajajäseniä yhdisti kolme tekijää talonpoikaishenkisyys, suomenmielisyyys ja länsisuomalaisuus. Koko säätiön tarkoituksena oli "edistää ja avustaa vanhan talonpoikaiskulttuurin kaikinpuolista tutkimista, sitä valaisevan lähdeaineiston keräämistä sekä aineiden ja tutkimusten julkisuuteen saattamista" sekä "herättää nuorena sukupolvessa elävää kiinnostusta vanhaan kansankulttuuriin ja esi-isien suorittamaan työhön sekä edistää siihen perustuvaa uutta talonpoikaiskulttuuria". Tähän edistämistyöhön ryhtyivät suomenmieliset tutkijat ja vaikuttajat, joiden suomenmielisyyden näkee esimerkiksi sukunimistä. Joko sattuman seurauksena tai tiedostaen, perustajat olivat leimallisen länsisuomalaisia.

Hanna Snellman
dosentti, Helsingin yliopisto